

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

MANEVİYAT ÜZERİNE ETÜTLER

RABI LORD JONATHAN SACKS'İN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Vayikra:

Anlam Arayışı

Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi, yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışına dair devredilemez ve vazgeçilemez haklardan bahseder. Yakın dönemde, pozitif psikolojinin kurucusu Martin Seligman'ın öncü niteliğindeki çalışmasını takiben, mutluluk üzerine yüzlerce kitap yayımlanmıştır. Yine de, hayatı iyi bir şekilde yaşama duygusu hakkında mutluluktan daha temel bir öge hâlâ mevcuttur: *anlam*. Bu ikisi – mutluluk ve anlam – birbirine benzer görünmektedir. Anlam bulan kişilerin mutlu olduklarını ve mutlu olan insanların hayata dair bir anlam bulduklarını varsaymak kolaydır. Ancak ikisi aynı değildir; hatta her zaman çakıştıkları dahi söylenemez. Mutluluk geniş anlamda, gereksinim ve isteklerin tatmin edilme meselesidir. Buna karşılık anlam, hayatta – özellikle de başkalarının yaşamlarına olumlu katkılarda bulunmak suretiyle – bir amaca sahip olma duygusu ile ilgilidir. Mutluluk çoğunlukla şu anda nasıl hissettiğiniz hakkındadır. Anlam ise, hayatınızı bir bütün olarak – geçmiş, şimdi ve gelecek açısından – yargıladığınız zaman vardığınız sonuçla alakalıdır.

Mutluluk, *almakla*; anlam ise *vermekle* bağlantılıdır. Stres, endişe veya huzursuzluktan muzdarip bireyler mutlu değildir, ama anlam açısından zengin birer yaşam sürüyor olabilirler. Geçmiş talihsizlikler şimdiki mutluluğu azaltabilir, ama insanlar genellikle bu gibi anları, anlam

bulmakla ilişkilendirirler. Dahası, mutluluk sadece insanlara özgü bir şey değildir. Hayvanlar da, istek ve gereksinimleri karşılandığı zaman tatmin duygusunu deneyimlerler. Buna karşılık anlam, belirgin bir şekilde insani bir olgudur. *Doğa* ile değil, *kültür* ile alakalıdır. Başımıza ne geldiğiyle değil, başımıza gelenleri *nasıl yorumladığımızla* ilgilidir. Anlam olmadan mutluluk olabilir ve mutluluğun yokluğunda, hatta karanlık ve acının tam ortasında bile anlam var olabilir.¹

The Atlantic'teki, "There's More to Life Than Being Happy"² başlıklı müthiş bir makalede, Emily Smith, mutluluk arayışının nispeten sığ, kendine odaklı, hatta bencil bir yaşamla sonuçlanabileceğini öne sürmüştü. Anlam peşinde koşmayı farklı kılan nokta, kişinin benliğinden daha büyük bir şeyi aramakla ilgili olmasıdır.

Anlam meselesini çağdaş söyleme, maneviyata dair bu yazılarımda belirgin bir şekilde yer verdiğim Viktor Frankl kadar sokan başka kimse olmamıştır.³ Auschwitz'de geçirdiği üç yıl içinde, Frankl, diğer esirlere, yeryüzündeki cehennem tam ortasında iken bile hayata dair bir anlam keşfetmeleri yönünde ilham vermek suretiyle hem hayatta kalmış hem de başkalarının hayatta kalmasına yardımcı olmuştu. Kamplarda, yaşama isteklerini kaybedenlerin öldüğünü biliyordu. Daha

¹ Bkz. Roy F. Baumeister, Kathleen D. Vohs, Jennifer Aaker ve Emily N. Garbinsky, "Some Key Differences between a Happy Life and a Meaningful Life" [*Mutlu bir Yaşamla Anlamlı bir Yaşam arasındaki Bazı Temel Farklılıklar*], *Journal of Positive Psychology*, cilt. 8, 6. baskı (2013): s. 505–16.

² Emily Smith, "There's More to Life Than Being Happy" [Hayatta Mutlu Olmaktan Fazlası Var] *The Atlantic*, 9 Ocak 2013.

³ Özellikle bkz. bu dizide daha önce yer almış olan "*Yeniden Çerçeveleme*" başlıklı yazı (*Vayigash perasha*).

sonraları “insanın anlam arayışı” olarak adlandırdığı kavramı temel alan yeni bir psikoterapi tipine dönüştürdüğü fikirleri kamplardayken formüle etmişti. Yine “İnsanın Anlam Arayışı” başlığını taşıyan ve 1946 yılında dokuz günlük bir süre içinde yazdığı kitabı, dünya çapında on milyon kopyayı aşan bir satışa ulaşmıştır ve yirminci yüzyılın en etkili sahibi çalışmalarından biridir.

Frankl anlam bulmanın yolunun kendimize hayattan ne istediğimiz sorusunu sormak olmadığını söylerdi. Ona göre, bunun yerine kendimize *hayatın* bizden ne istediğini sormamız gerekir. Her birimiz benzersiziz, demişti: yeteneklerimiz, kabiliyetlerimiz, becerilerimiz ve yaşam koşullarımız açısından kendimize has niteliklerimiz vardır. Öyleyse, her bir insan için de yalnızca onun yerine getirebileceği bir görev var demektir. Bu, şahsen başkalarından daha iyi olduğumuz anlamına geliyor değildir. Ama eğer burada olmamızın bir sebebi olduğuna inanıyorsak, o zaman yalnızca bizim gerçekleştirebileceğimiz bir *tikun*, bir onarım; yalnızca bizim kurtarabileceğimiz bir ışık parçası; yalnızca bizim yerine getirebileceğimiz bir iyilik veya cesaret veya cömertlik veya misafirperverlik hareketi; hatta sadece bizim sunabileceğimiz bir teşvik sözü veya bir gülümseme vardır; çünkü bu zamanda, burada, bu yerde, hayatının şu anında bu kişiyle yüz yüze olan bizizdir.

Frankl, “Hayat bir görevdir” demeyi alışkanlık edinmişti ve şöyle ekledi: “Dindar insan, görünürde dindar olmayan insandan yalnızca, varlığını sadece bir görev değil, aynı zamanda bir misyon olarak da deneyimlemesiyle farklıdır.” Bu kişi, bir Kaynak tarafından çağrıldığı, göreve davet edildiğinin bilincindedir. “Binlerce yıldır, bu kaynağa ‘Tanrı’ adı verilmiştir.”⁴

Peraşamıza ve Tora’nın üçüncü kitabına ismini – *Vayikra*, “Seslendi; Çağırıldı” – veren sözcüğün anlam ve önemi budur. Açılış pasuğunun tam anlamını kavramak biraz zordur. Doğrudan çevrildiği zaman anlamı şöyledir: “Ve Moşe’ye seslendi; ve *A-Şem* ona Buluşma Çadırı’ndan konuşarak şöyle dedi:...” İlk ifade gereksiz görünmektedir. Eğer bize Tanrı’nın Moşe’ye konuştuğu söyleniyorsa, bunun öncesinde ayrıca “Ve seslendi” demeye ne gerek vardır? Raşi bunu şöyle açıklar:

Ve Moşe’ye seslendi: [Tanrı’nın Moşe’yle] “konuştu” veya “söyledi” veya “emretti” [ifadesiyle iletişim kurduğu] her seferde, [Tanrı, Moşe’yi] öncelikle [ismen] çağırmıştır.⁵

“Çağırılmak” veya “seslenmek” bir sevgi ifadesidir. Görevli meleklerin de kullandıkları bir ifadedir bu. Pasukta söylendiği gibi: “Ve biri diğerine seslendi” (Yeşayau 6:3).

Vayikra, diye açıklar bize Raşi, *bir göreve sevgiyle çağrılmak* anlamına gelir. Batı düşüncesinin en önemli fikirlerinden birinin kaynağı budur. Şöyle ki; İngilizce “uğraşı” veya “görev” anlamına gelen *vocation* sözcüğünün temel anlamı “çağrı” şeklindedir. Dolayısıyla bu fikre göre, bir kariyer veya yaşam yolu seçmenizin sebebi, sırf onu yapmak istemeniz veya size belli başlı avantajlar sağlaması değil, sizin kendinizi onun tarafından çağrılıyor, göreve davet ediliyor hissetmenizdir. Onun, hayattaki anlam ve misyonunuz olduğunu hissediyorsunuzdur. Yeryüzüne yerleştirilmiş olma amacınızın bunu yapmak olduğunu seziyorsunuzdur.

Tanah’ta bunun gibi birçok çağrı karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Avraam’ın, ülkesini ve ailesini terk etmesi yönünde duyduğu çağrı vardır (Bereşit 12:1). Moşe’ye yanan çalılıkta yapılan çağrı vardır (Şemot 3:4). Yeşayau’nun, Tanrı hakkında, O’nun, etrafı meleklerle çevrili halde bir tahtta otururken tasvir edildiği mistik bir vizyonla deneyimlediği çağrı vardır:

Sonra *A-Şem*’in “Kimi göndereyim? Ve kim bizim için gidecek?” diyen sesini duydum. Ve dedim: “Buradayım. Beni gönder!” (Yeşayau 6:8).

En dokunaklı çağrılardan biri de, annesi Hanna tarafından, Koen Gadol Eli’nin yardımcısı olarak görev yaptığı Şilo’daki *Mişkan*’da hizmet etmeye adanmış olan genç Şemuel’in hikâyesidir. Gece vakti yatağındaiken Şemuel, kendisine ismen çağrıda bulunan bir ses duymuştu. Sesin Eli’ye ait olduğunu düşündü. Eli’nin ne istediğini görmek için hemen koştu; ama Eli onu çağırmadığını söyledi. Bu olay ikinci ve üçüncü kez tekrarlandı. O aşamada Eli, çocuğa seslenenin Tanrı olduğunu anladı. Şemuel’e, ses kendisini bir daha ismiyle çağırıldığı zaman “Konuş, çünkü kulun dinliyor” diye cevap vermesi gerektiğini söyledi. Kendisini Tanrı’nın bir görev için çağırılmakta olduğu, çocuğun aklının ucundan

⁴ Viktor Frankl, *The Doctor and the Soul: from Psychotherapy to Logotherapy* [Doktor ve Ruh: Psikoterapiden Logoterapiye] (New York: A. A. Knopf, 1965), s. 13.

⁵ Raşi’nin *Vayikra* 1:1 açıklaması.

bile geçmemiştir, ama gerçek buydu. Bu şekilde Şemuel, bir peygamber, bir hâkim ve Yisrael'in ilk iki kralı Şaul ve David'i mesheden kişi olarak kariyerine böyle başlamıştı (bkz. Şemuel I 3).

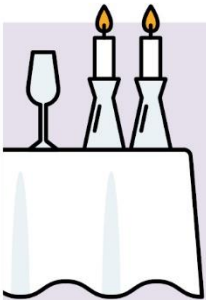
Düzeltilmesi gereken bir yanlış, iyileştirilmesi gereken bir rahatsızlık, karşılanması gereken bir ihtiyaç gördüğümüz ve onun bize hitap etmekte olduğunu hissettiğimiz zaman – işte, peygamberlik-sonrası dönemde *Vayikra*'yı, Tanrı'nın çağrısını duymaya en çok yaklaştığımız an odur. Ve bu sözcük neden burada, Tora'nın üçüncü ve merkezi kitabının en başında yer almaktadır? Çünkü *Vayikra* kitabı, *korban*larla, insanın kendisinden bir şey vermesiyle, fedakârlıkla ilgilidir ve aynı şekilde her görev de fedakârlık gerektirir. *Fedakârlığın, yerine getirmemiz için bize çağrıda bulunulan görevin bir parçası olduğunu hissettiğimiz zaman o fedakârlığı ortaya koymaya gönüllü oluruz.*

Ebediyet nazarından baktığımızda, bazen kendi önemsizliğimize dair bir duygu bizi bunaltır. Ne de olsa okyanustaki bir dalgadan, sahildeki bir kum tanesinden, sonsuzluğun yüzeyindeki bir toz tanesinden öte değilizdir. *Ama işte, buradayızdır; çünkü Tanrı burada olmamızı istemiştir ve çünkü özellikle bizim yerine getirmemizi istediği bir görev vardır.* Anlam arayışı, bu görevi yerine getirme serüvenidir.

Her birimiz benzersizdir. Genetik açıdan aynı olan ikizler bile farklıdır. Yalnızca bizim – hem de tam bu anda, bu yerde ve bu koşullarda kim ve ne isek o sıfatla – yapabileceğimiz şeyler vardır. Tanrı'nın her birimiz için belirlediği bir görev vardır: yapılacak bir iş, gösterilecek bir nezaket, verilecek bir armağan, paylaşılacak bir sevgi, hafifletilecek bir yalnızlık, dindirilecek bir acı veya onarılmalarına yardımcı olunacak kırık yaşamlar. Bu görevin farkına varmak, *Vayikra*'yı, Tanrı'nın çağrısını duymak, her birimiz için en büyük manevi sınavlardan biridir.

Bu görevin ne olduğunu nasıl bilebiliriz? Birkaç yıl önce, *To Heal a Fractured World* adlı kitabımda bunu bir rehber olarak önermiştim ve bu bana hâlâ

makul görünüyor: Yapmak istediğimizin yapılması gerekenle bulunduğu yer, Tanrı'nın olmamızı istediği yerdir.

Şabat Sofrasında

1. Hayattaki görevinizin ne olduğuna kim karar verir?
2. Hayattaki görevinizin ne olduğunu biliyor musunuz? Nasıl biliyorsunuz?
3. Tanah'ta Tanrı'nın bir kişiyi göreve çağırdığı başka önemli örnekler aklınıza geliyor mu?

- Bu sorular, Rabi Sacks'ın bu haftaki Covenant & Conversation yazısının **Family Edition** versiyonundan alınmıştır. Nesilleri birbirine bağlayan, interaktif bir öğrenim için bu versiyonun bütününe şu bağlantıdan ulaşabilirsiniz: <https://www.rabbisacks.org/covenant-conversation-family-edition/vayikra/the-pursuit-of-meaning/>

Family Edition şimdi Türkçe!